

CELÝ ŽIVOT

I

Strž byla hluboká a odlehlá.

Její žluté písčitohlinité svahy, porostlé borovicemi s červenými kmeny, se táhly v příkrých úpadech a dole protékal potok. Nad strží stál vpravo i vlevo borový les – neprůchodný, starý, pokrytý mechem a zarostlý olším. Nahoře bylo těžké, sedé, nízko se svažující nebe.

Člověk sem zavítal zřídka.

Bouře, vody a čas podmílaly stromy, padaly hned na místě, pokrývaly zemi, hnily a stoupal z nich sytý, nasládlý pach trouchnivějících borovic. Bodlák, čekanka, jetabina a pelyněk tady bujely nerušené celá léta a půda jimi byla porostlá jak štetinatým kartáčem. Na dně strže byl medvědí brloh. V lese žila spousta vlků.

Na příkrém, špinavě žlutém svahu se vyvrátila borovice, otočila se a na mnoho let zůstala třet kořeny vzhůru. Kořeny, připomínající náhle znehybnělého rozkročeného lesního skřítky, který se šplhal nahoru, už také obrostly kukačím mechem a jalovcem.

A v těch kořenech si uvili hnízdo dva velcí šedí ptáci, samička a samec.

Ptáci byli velcí, těžcí, měli sedozluté a nahnědlé perí, neobyčejně tvrdé a husté. Křídla měli krátká, široká a silná; nohy s velkými drápy jim pokrylo černé

prachové perí. Na krátkých, silných křicích seděly velké čtvercové hlavy se žlutými zobáky, zahnutými tak, jak je mají zahrnuté pouze draví ptáci, a s kulatými, krutými a těžce zirájícími zraky. Samička byla menší než samec. Její nohy se zdály tenčí a hezčí a v pohybech a v krivkách jejího krku, ve sklonu hlavy byl jakýsi těžký a primitivní půvab. Samec byl drsný, hranatý a jedno křídlo, to levé, se nešikovně skládalo: takhle svěšené ho měl od té doby, co se rval s jinými samci o družku.

Hnízdo se posadilo mezi kořeny. Pod ním ze třech stran klesal dolů svah. Nad ním se prostíralo nebe a několik zpřelámaných stromů do něho natahovalo kořeny. Kolem a dole ležely kosti, už omyté deštěm a zbělelé. Hnízdo však bylo vyloženo kameny a hlínou a vystláno prachovým peřím.

Samička neustále seděla v hnízdě. Samec ale přěslapoval na pahýlu velkého kořene, nad strží, osamělý, měřící si svým těžkým pohledem všechno široko daleko kolem i dole – seděl s hlavou zataženou mezi křídly, která měl unaveně svěšená.

II

Setkali se, ti dva velcí ptáci, právě tady, nedaleko od strže. To už se pomalu rodilo jaro. Na úbočích tál snůh, v lese a v úzlabinách dostal sedou barvu a byl podivne sypký. Z borovic stoupala bílá těžká vůně. Soumrak býval zelený, trval dlouho a byl plný zvuků. Vlny opouštěli smečky a jejich samice rodily včata. Setkali se na lesní pasece za soumraku.

Jaro, slunce, dovádívý vítr a lesní zvuky vložily do samcovy těla jarní, pozemskou tíži. Dřív létal nebo seděl, vydával skřeky nebo mlčel, létal rychle nebo pomalu, poněvadž kolem něho i v něm k tomu byly příčiny: když byl hladový, vzlétal, aby našel zajíce, zabil ho a sežral – když prudce svítilo slunce a oslňovalo, nebo když byl příliš prudký vítr, skrýval se před ním – když viděl plíživého se vlka, odlétal pryč, aby se zachránil.

Teď tomu ale bylo jinak.

Létat, sedět, křičet nebo mlčet ho už nenutil hlad ani pud sebezáchovy. Ovládalo ho něco, co bylo mimo něj a mimo jeho pocity. Když nadcházel soumrak, sám nevěda proč se zvedal ze svého místa a přelétal z jedné paseky na druhou, neslyšně mávaje velikými křídly a bystre upíraje zrak do zelené, jakoby číhající mlhy.

A když jednou uviděl na pasece ty, kteří se mu podobali, a mezi nimi samičku, nevěda proč tomu tak musí být, vrhl se tam a pocítil v sobě neobyčejnou sílu a velkou nenávisť k těm ostatním samcům.

Chodil kolem samičky pomalu, těžce našlapoval, křídla měl rozpjatá a hlavu zakloněnou. Zlostně a spatra hleděl na ostatní samce. Jeden z nich, ten, který byl vítězem před ním, chtěl se mu postavit a vrhl se na něho se zobákem připraveným klovnout. A došlo mezi nimi k souboji – dlouhému, mlčenlivému a krutému. Nalétávali jeden na druhého, bojovali zobáky, hruděmi, drápy a křídly, zastřeně skřehotali a drásali si navzájem těla. Jeho protivník byl slabší a nakonec se unavil. On se vrhl znova k samičce a chodil kolem ní, kulhavě našlapoval a vlácel za sebou po zemi zkrvácené levé křídlo.

Borovice obklopily paseku. Země byla zasypaná chvojm. Noční nebe, pokryté hvězdami, se modralo.

Samička byla lhostejná k němu i ke všem ostatním. Procházela se klidně po mýtině, rozrývala zem, tu a tam chytla myš s klidem ji sežrala. Zdálo se, že samcům nevěnuje pozornost.

To trvalo celou noc.

Když ale noc začala blednout a na východě se objevila zelenofialová čára svítání, přiblížila se k němu, vítězi nad všemi, opřela se o jeho hrud, zobákem se něžně dotkla jeho velkého křídla, pokusila se polaskat je a uzdravit, a pak se pomalu oddělila od země a vzlétla ke strži.

A on ztěžka pohybuje velikým křídlem, nevšímaje si toho zranění, opilý, opile skřehotající, se rozletěl za ní.

Slétla právě ke kořenu té borovice, v níž se pak uchýtilo jejich hnízdo. Sameček se sedl vedle ní. Zadal být nerozhodný, rozpačitý z přemíry štěstí.

Samička několikrát obešla samce, znova ho začala laskat zobákem. Potom přitiskla hrud k zemi, podlomily se jí nohy i křídla, zamhouřila oči a zavolala samička k sobě. Samec se k ní vrhl, chytaje do zobáku její peří, plácal po zemi svými těžkými křídly, začal být odvázný a začal rozkazovat – v jeho žilách se rozlilo tak krásná trýzeň, tak silná radost, že oslepl, a kromě té sladké trýzně necítil nic, ztěžka dýchal, až se v tokli rozléhala hluchá ozvěna a předjírní ticho se drolilo na kousky.

Samička se poddala.

Na východě se už objevil rudý proužek svítání a záře v uzlabínách zřítavěly.

III

V zimě stály borovice nehybně a kameny jim zhnědly. Ležel hluboký sníh, smetený do vrstev, které se ponuře svažovaly ke strži. Nebe se zastřelo šedou clonou. Dny byly krátké a soumrak je neopouštěl, a v noci kameny pukaly mrazem a větve se lámaly.

V němém tichu svítil měsíc a zdálo se, že právě proto je mráz ještě silnější. Noci byly trýznivé – pro ten mráz a fosforeskující svit luny. Ptáci seděli přitisknutí k sobě v hnízdě, aby se zahráli, ale mráz jim přesto pronikal pod peří, osahával jejich těla, tuhlo jim všechno – nohy, jemná místa kolem zobáku i hřbety. A bloudící světlo měsíce je zneklidňovalo a děsilo, jako by celá země byla jedině obrovské včelí oko, a proto se tak strašlivě úpýtila.

A ptáci nespali.

Ztěžka se obraceli v hnízdě, vyměňovali si místa a veliké oči měli otevřené dokořán, světlokovaly jako trouchnivějící pařezy. Kdyby ptáci uměli myslet, ze všeho nejvíc by si přáli, aby už přišlo jaro.

Už hodinu před rozbřeskem, když měsíc odcházel a pomaličku se vkrádalo světlo, začínali ptáci cítit hlad. V krku měli nepříjemný pach žluči a zobák se jim čas od času bolestivě svíral.

A když jaro už definitivně zešedlo, odlétal samec na lov. Letěl pomalu, doširoka roztáhl křídla a pomalu jimí mával, bystrým zrakem propátrával zemi pod sebou. Obvykle lovil zajíce. Někdy ale dlouho na žádnou kořist nenarazil. Létal nad roklí, zalétal někdy velice daleko od hnízda, vylétal ze strže na sro

ké bílé prostranství, kde v létě tekla Kama. Když našel žádného zajíce, útočil i na mladé lišky a na strážky, ačkoli ty neměly dobré maso. Lišky se dlouho úporně bránily, kousaly a škrábaly ho, a zaútočit na ně musel velice šikovně. Bylo nutné rázem prudce udeřit zobákem do šije, hned za hlavou, a jakmile se pařáty zasekly do hřbetu, v mžiku se vznést vysoko do vzduchu. Tam, ve výšce, se liška už nebránila.

Samec letěl s kořistí domů do rokle, do hnízda, a tam se samičkou sezřali všechno hned naráz. Žrali jednou denně a nasytili se tak, že se jen stěží pohybovali a zobáky jim klesaly dolů. Spolykali dokonce i snůh promáčený krví a zbylé kosti samička shodila ze svahu dolů. Samec se usadil na pahýl kořene, načepýřil se a nasupil, aby mu bylo pohodlnější, a cítil, jak teple jím po jídle protéká krev, jak se mu převaluje ve střevech a působí mu rozkoš.

Samička seděla v hnízdě.

K večeru samec bůhvíproč klokotal:

„U–hu–ú!“ křičel tak, jako by zvuk v jeho hrdle procházel vodou.

Občas ho, jak seděl osaměle nahoře, zpozorovali včelci, a některý vyhladovělý vlk se začal drápat po svahu vzhůru. Samička byla poděšená a pištěla strachy. Samec ale klidně hleděl dolů svými širokými, přísléplymi zraky, pozoroval vlka – jak se vlk, pomalu šplhaje vzhůru, pojednou utrl a v střemhlavém pádu se v kotmlečích řítit dolů, smetal tělem chuchvalce sněhu a knučel bolestí.

Přiblizoval se soumrak.

IV

V březnu se dny prodloužily, začínalo hrát slunce, sníh hnědl a tál, soumrak se dlouho zelenal. Zjara bývalo víc kořistí, poněvadž všichni obyvatelé lesa už cítili neklid předjaří, svíravý a omamný, toulali se po mýtinách, po svazích a po lesích, ačkoli to bylo neprozřetelné, ale neodolali volání předjarní země – a ulovit je bylo snadné. Všechnu kořist samec přinášel samičce, sám žral jen málo: jenom to, co mu samička nechávala – zpravidla to byly vnitřnosti, maso z hrudních svalů, kůže a hlava, ačkoli z hlavy samička pokaždé vyklovala oči jako to nejchutnější.

Přes den samec seděl na pahýlu trčícího kořene. Svítilo slunce. Vál slabý a měkký větřík. Na dně rokle šuměl černý a teď spěchající pramen, ostře obroubený bílými břehy sněhu.

A mívali hlad. Samec seděl se zavřenýma očima, s hlavou vtaženou pod křídla. I v něm byla pokora, únava očekávání a provinilost, která nešla příliš dohromady s jeho krutostí.

Za soumraku však ožíval. Probouzel se v něm veselý neklid. Zvedal se na nohy, natahoval krk, otvíral dokořán kulaté oči, roztahoval křídla a znova je skládal, bil jimi do vzduchu. Potom se znova schouhl, zatáhl hlavu, přimhouřil oči a skřehotal.

„U-hu-hu-hu-ú!“ křičel a děsil obyvatele lesa.

A ozvěna v rokli odpovídala:

„U – ú . . .“

Soumrak byl modravý. Nebe postupně dláždily velké nové hvězdy. Bylo cítit mastnou vůni borovic.

v rokli – za mrazu – na noc utíchal pramen. Třebaže v tokanístích křičeli ptáci, panovalo majestátné ticho. Když se načisto setmělo a noc už zase byla modrá, samec se pokradmu, vesele a zároveň provinile, opatrně našlapuje nohama, které neuměly chodit po zemi, vracel do hnízda k samičce. Jásal velkou a krásnou vášní. Usedal vedle samičky, hladil zobákem její pevně. Samička byla důvěřivá a bezmocná ve své něze. Svým jazykem, jazykem instinktu, samička říkala samci:

„Ano. Můžeš.“

A samec se k ní vrhal, zmíraje vášnivou blažeností.

A ona se mu vzdávala.

V

Tak to trvalo týden, půldruhého.

Potom už, když k ní samec v noci přicházel, říkala: „Ne. Už toho bylo dost.“

Říkala to, poněvadž cítila instinktem, že toho bylo dost, poněvadž přišel jiný čas – čas mládat.

A samec, provinilý a rozpačitý z toho, že neuhodl pukazy samičky, příkazy instinktu vloženého do samičky, od ní odcházel, aby znova přišel až za rok.

VI

A od jara, přes celé léto až do září byli oba, samec i samička, zaneprázdněni velkým, krásným a nutným

úkolem, jak přivést na svět mláďata. Do září, kdy mladí vylétají z hnízda.

Jaro a léto se prostrálo jako pestří koberec a dohřívato v planoucích ohních. Borovice se zdobily svíčkami a masné voněly. Voněly rozkvetlé louky. Květiny a odkvetly: zvonečky, macešky, bodlák, slizčky Panny Marie, pelyněk, jetel a spousta jiných trav.

V květnu byly noci mokré.

V červnu zelenobílé.

Červánky hořely jako červený plamen požáru, z noci se vyvalily a ploužily se přes celý den po rokli stříbrně bílé chomače letní mlhy, strážíce obrysy okolního světa.

Zpočátku bylo v hnízdě pět šedých vajíček, zeleně kroupenatých. Pak se objevila ptáčata: s velkými hlavami, s nepřiměřeně velkými a žlutými zobáčky, ochmýřenými šedým peřím. Lístivě pipala, nathovala dlouhé krčky ven z hnízda a hladově se vrhala na potravu. V červnu už létala, pořád ještě s volkými hlavíčkami, šhubala sebou a osklivě trhala nešikovnými křídly. Samička byla celou dobu s nimi, stárostlivá, načepýřená a svárlivá. Sameček neuměl myslet a asi sotva cítil, ale něco cítilo v něm uvnitř, říkalo mu, že je pyšný, že plní svůj úkol a že jej dovršuje s velkou radostí.

A celý jeho život byl naplněn instinktem, přenášejícím jeho veškerou vůli a životní sílu na mláďata. Honil se za kořistí. Musel toho natlovit spoustu, protože jak mláďata, tak samička byla nenasytná. Zalétal hodně daleko, někdy až na Kamu, aby tam ulovil racky, kteří vždycky kroužili kolem neobyčejně velikých,

bílých a mnohoookých zvířat, plujících po vodě – podivně hlúčících a páchnoucích přesně tak jako lesní požáry – kolem parníků.

Mláďata krmil sám. Trhal maso na kousky a dával jim je a pozorně sledoval kulatýma očima, jak mláďata chytala jeho kusy masa vcelku, doširoka otvírala zobáky, dávala se soustý a s vypoutlenýma očima, celá zkroutená námahou, je polykala. Občas některé z mláďat z hlouposti vypadlo z hnízda dolů na svah. Tehdy samec spěšně a starostlivě letěl dolů za nim, příčinlivě skřehotal a krákal; opatrně a neobratně je svíral v drápech a přinášel vylekané a nic nechápající ptáče zpátky do hnízda a v hnízdě mu dlouho hladil peří svým velkým zobákem, obcházel je, z opatrnosti vysoko zvedal nohy a neprestával starostlivě krákat. Nespal celé noci. Seděl na pahýlu kořene, bystře hleděl do noční mlhy a střežil svá mláďata i jejich matku před nebezpečím. Nad nimi byly hvězdy.

A on, plný života, jeho krásy, strašlivě a tvrdě skřehotal, probouzel v rokli ozvěnu.

„U-hu-hu-hu-uh“ křičel a děsil noc.

VII

Zimny přežíval, aby žil. Jaro a léta žil proto, aby přešel na svět mladé. Myslet neuměl. Dělal to proto, aby mu tak velel instinkt, který jej řídil. V zimě žil, aby žil, aby nezemřel. Zimny byly studené a strašné. Zjara mu uvadl na svět mladé a tehdy mu v žilách proudila horká krev, svítilo slunce a planuly hvězdy, a on

měl pořád chuť vypnout se, zavřít oči, bušit křídly do vzduchu a radostně skřehotat, aby to bylo slyšet ve všech roklích zároveň.

VIII

Na podzim mláďata odlétala. Starci se s mladými loučili – už lhotejně a navždy. Na podzim lilo, nad zemí se vláčely mlhy, nebe podklesávalo. Noci byly smutné, mokré a černé. Starci spolu seděli v mokřině, hnězdě, stěží usnali, ztěžka se obraceli a jejich oči svítily jako zelená světýlka shnilého pařezu. Samec už neskřehotal.

IX

Tak to trvalo třináct let jejich života.

X

Potom samec umřel.

Od mládí měl porouchané křídlo, z té doby, co zápasil o samici. Jak let přibývalo, bylo pro něho stále těžší a těžší lovit kořist, zalétal pro ni stále dál a dál, a v noci nemohl usnout, jak ho bolelo křídlo. A to bylo strašné, poněvadž dříve žádně bolesti necítil, o svém křídle vůbec nevěděl, ale teď pro něho začalo být důležité a začalo ho trápit. V noci nikdy nespál,

křídlo měl svěšené, odstrkoval je od sebe. A po ránu, přestože jím sotva vládl, odlétal za kořistí.

A samička ho opustila.

V předjaří za soumraku odlétla z hnězda.

Samec ji hledal celou noc a na úsvitě ji našel. Byla s jiným samcem, mladým a silným, který něžně a svrkaním kroužil kolem, a starý ucítil, že všechno, co mu bylo v životě dáno, je u konce. Vrhł se do rvačky s mladým. Rval se nejspíše a byl slabý. Zato mladý se do něho pustil se silou a vášní, trhal a rval kusy jeho těla. Samice však stejně jako před lety lhotejně pozorovala souboj. Starý byl poražen. Zkrvácený a rozdrásaný, s vyteklym okem, odletěl zpátky do hnězda. Sedl si na pahýl kořene a bylo mu jasné, že jeho účet se životem je podtržen. Žil, aby žral a priváděl na svět mladé. Teď mu zbývalo jen zemřít. Jistěže to vycítil instinktem, poněvadž dva dny seděl tiše a nehybně nad roklí, s hlavou zataženou mezi křídla, a potom klidně zemřel – tak, že si toho ani nepovšiml. Spadl dolů do strže a ležel tam s křečovitě zkroucenýma nohama, trčícíma vzhůru. Bylo to v noci. Hvězdy byly nové. V lesích, na tokaništích křičeli ptáci. Houkal výt. Samec ležel na dně rokle pět dní. Už se začal rozkladat a trpce, odporně páchl.

Našel ho vlk a sežral.

Krimjarkino, červenec 1915

SMRTI

I

Zlaté dny „babího léta“ měly trvat dlouho. Aspon to tak vypadalo.

Slunce na modrém pouštním nebi, kde křičí jeřábi letící na jih, svítí, ale nehrče, ve stínu za domem leží jinovatka. Vzduch je modrý až příliš a silný svým rozveselujícím chladem, ticho je neprostopupné. Sloupy terasy, obrostlé psím vínem, javorové aleje a země pod nimi hoří rudým plamenem listopadu. Jezero je modré, hlaček jak zrcadlo, odráží se v něm bílé přístaviště s loďkou a labutěmi. Ovoce v zahradách je už otrhané, listí opadalo a tady, v prořídlych stromech, je po skončení léta nepřijemně jako v pustině.

Za takových dní, z toho chladu, který rozveseluje duši, z toho silného vzduchu dostává člověk veselou, vyrovanou a dobrou náladu. Spokojeně myslí na minulost i na budoucnost. Je líný někam spíchat. Má chuť chodit po spadaném listí a v zahradách hledat to, čeho si ještě nevíš, hledat zapomenutá jablka a poslouchat křik jeřábů odlétajících na jih.

II

Ippolitu Ippolitovič je bez roku a tří měsíců a několik dní rovných sto let. Na Moskevské univerzitě

studoval zároveň s Lermontovem a přátelil se s ním, oba byli nadšeni Byronem. V šedesátých letech, kdy už mu bylo skoro padesát, diskutoval o osvobožujících reformách a doma horlivě četl Pisareva.

Teď jenom obrovská kostra, potažená pergamenovou kůží, prozrazuje, že kdysi býval vysoký, statný a ramenatý, veliký obličej má celý porostlý dlouhými žlutavobílými vousy a chlupy, které mu vyřázejí z nosu, z lícních kostí, z čela, z uší, ale lebku má holou, oči vyhaslé a bílé, ruce a nohy mu seschly a zdají se úmyslně tenké.

V jeho pokoji je cítit vosk a ten zvláštní zatuchlý pach, jaký se najde v každé staré rodině. . . Velká místnost je prázdná: stojí tu jen masivní psací stůl z mahagonu, potažený zeleným sukrem, zavalený bezcennými starými krámy, voltairiánské křeslo a divan. Strop je štukovaný, stěny natřené barvou, která svou bělostí přecházející do zelena imituje mramor, krb má podobu draka, podlaha je z parket vyrobených z karelské břízy, v husté síti rámu bez závěsů jsou nahoře zaoblené, okenní tabulky – skla jsou také vybledlá, nazelenalá a přebíhá po nich duha. Do oken padají studené, rozveselující paprsky podzimního slunce, dopadají na stůl, na kus divanu, na podlahu.

Starec se už dávno v noci nevyspí tak, aby byl přes den jakž takž čilý. Dobrých dvacet let je o něm možno po pravdě tvrdit, že skoro celých čtyřadvacet hodin spí, ale stejně pravdivé bude i zjištění, že je celých těch čtyřadvacet hodin vzhůru – stále totiž dřímá, leží v vybledlých očima pod přivřenými víčky na vel-

kém divanu, potaženém olupující se boxovou kůží a pokrytém medvědí kožesinou. Pravou ruku si podložil pod hlavu a leží tak celé dny a noci. A jestliže na něho někdo, ať už ve dne nebo v noci, zavolá:

„Ippolite Ippolitoviči!“ vždycky se za půl minuty ozve:

„Copak?!“

Myšlenky už nemá. Všechno, co je kolem a co bylo v jeho životě dřív, je mu lhostejné, všechno už prožil. Všechno už prožil a myslet nemá nač. Nemá ani žádné pocity, poněvadž všechny jeho smysly už otupěly.

V noci tu haraší myši, v sousedním prázdném salónu běhají krysy a hlasitě dupou, jak padají z křesla a ze stolu na zem.

Stařec je neslyší.

III

Ráno v sedm hodin přichází Vasilisa, Vasjona, asi tak sedmatřicetiletá ženská z vesnice, statná a zdravá, rumená, která svou rozkvetlostí a kypícím zdravím připomíná červencový den.

Pokojně říká:

„Dobré jitro přeju, Ippolite Ippolitoviči.“

A Ippolit Ippolitovič odpovídá basovým hlasem obehnané gramofonové desky:

„Copak?!“

Vasjona ho přičinlivě omývá houbou, krmí ho kručnou kaší. Stařec sedí na divanu, nahrbený, ruce má složené na kolenou. Ujíždá pomalu ze lžičky. Oba mlčí. Starcovy oči zírají kamsi dovnitř a nic nevidí.

Přes okna se sune zlaté, radostné slunce, úřpytí se ve starcových bílých vlasech.

„Přijel váš synek – Ilja Ippolitovič,“ říká Vasjona. „Copak?!“

Ippolit Ippolitovič se oženil, když mu bylo čtyřicet let, z jeho tří synů zůstal nazivu jediný – Ilja. Stařec vzpomíná na svého syna, rekonstruuje si jeho obraz a necítí ani radost, ani starost – nic. Bůhví kam se ztratil vysoký, rozplývající se obraz syna, nejprve kluka, pak výrostka, potom muže a teď už skoro starce. Vzpomíná si, že kdysi dávno mu byl také tento obraz drahý a potřebný, potom se vytratil, a teď je mu lhostejný.

A jen mechanicky se stařec znova zeptá:

„Tak on přijel? Říkáš, že přijel?“

„Přijel. Teď odpočívá. Přijel v noci. A sám.“

„Copak? To se na mě přijel podívat, než umřu,“ říká stařec.

Vasjona mu zkušeně odporuje:

„Čo vás nemá! Ještě nejste tak starý, abyste...“

Stařec ani Vasjonu nic neznepokojuje.

(Oba mlčí.)

Stařec se zvrátí na operadlo divanu a dřímá.

„Ippolite Ippolitoviči, musíte se jít projít.“

„Copak?!“

Vzdych „babího léta“ je modrý a silný... Někde daleko ve výši křičí jeřábi. Stařec v přízové čepici, stáje hluboko do čela, v černém dlouhém plášti, nahubě, opírající se o bambusovou hůl se stylizovanými hadními těly a podpíraný statnou Vasjonou kráčí po kvavem listí vinohradu kolem bílé terasy, zalité studeným sluncem.

IV

Někdy stařec na několik hodin znehybní. Zdá se, že z něho definitivně odchází život. Leží bledý jak hlína, se zmrzlými rty, s otevřenými skelnými očima, skoro nedýchá. V takovém případě posílají rychle pro lékaře a lékař mu píchne kařovou injekci, provádí s ním umělé dýchání a dává mu dýchat kyslík. Stařec ožije, pomalu kouří nepřítelnými očima. Lékař soustředěně a důležitě říká:

„O minutu později by bylo pozdě.“

Když se stařec nadobro vzpamatuje, Vasjona mu vykládá:

„Však už jsme se báli, už jsme se báli... Už jsme si mysleli, že jste nám nadobro umřel... Ale kdepak – ještě nejste tak starý, abyste...“

Ippolit Ippolitovič mluví, lhostejně naslouchá a jen občas zničeho nic ošklivě přihmouří oči a roztáhne pusku – směje se.

„Chi!–Chi!“ směje se a mazaně dodává: „Říkáš, že umřu? Chi!–Chi!“

V

Ilja Ippolitovič, syn, přechází prázdnými pokoji umírajícího domu. Všude leží prach a čpí zatuchlost, špinavými okny proudí dovnitř slunce, zlatí zrníčka prachu. Ilja zajde do pokoje, kde prožil dětství. Na oknech, na stolech, na podlaze – všude se usadila vrstva šedého prachu. Na podlaze je vidět čerstvé, od sebe vzdálené stopy přezůvek. Na stole – který tu dřív

nebyl – leží splasklý kufr s mnoha železničními nálepkami. V domě se zahnízdilo tuhé, číhavé ticho. Syn je stejně těžkopádný jako otec, ale při chůzi se ještě drží velice zpřima. Vlasy už má prořídle, na spánkách mu šedivěji, ale tváře má mladistvě vyholeně. Kolem úst už má drobné šedé vrásky. Má šedé, velké a unavené oči.

Syna, Ilju Ippolitoviče, při pomýšlení na otce sevře tíživý, sklíčený pocit – to proto, že jeho, otcovy dny, se rychle chýlí ke konci; a syn tesklivě přemítá o tom, jak odporná je smrt, a o tom, jak se má chovat k člověku, který je definitivně odsouzen. Zároveň však přechází – dost vesele – z kouta do kouta.

Otec a syn se setkávají u terasy.

„Buďte zdrav, tatínku,“ říká vesele syn a úmyslně se bezstarostně usmívá.

Starý otec zprvu syna nepoznává, hledí na něho lhostejně, ale pak se usměje, vystoupí po schůdkách nahoru a nastavuje svou tvář vonící voskem k polibku.

„Copak?!“ říká stařec.

Syn ho líbá, směje se od ucha k uchu, poplácává ho po rameni.

„Davno jsme se neviděli, tatínku! Jak žijete?“

Otec se na syna dívá zpod štítku přízové čepice, hrozivě se usmívá a teprve po chvíli říká:

„Copak?!“

Vasjona odpovídá za starce:

„Jakkýpak je to život, Iljo Ippolitoviči?... Každý den máme vsichni strach,“ říká drmolivě.

Iljo Ippolitovič vrhne na Vasjonu vyčítavý pohled a říká nahlas:

„To jsou nesmysly, tatínku! Ty tady budeš ještě sto let!... Jsi trochu unavený, tatínku. Sednem si tu na chvíli, tatínku. Popovídáme si!...“

Sedají si na mramorový schůdek terasy.

A mlčí.

Syn zrudne, úporně přemýšlí, co by mu řekl, ale nic vhodného ho nenapadá.

„No, já pořád maluju obrazy... Chystám se do ciziny...“ říká.

Stařec ho neslyší, hledí nechápavěma prázdnými očima, ale pojednou se zeptá:

„To ses přijel na mě podívat?... Už brzo umřel!...“

Ilja Ippolitovič bledne, na tváři mu naskakují bílé skvrny a roztržitě říká:

„Ale tatínku, co jsou to za řeči!“

Ale otec už zase neslyší. Opírá se o zábradlí. Oči má napůl zavřené a skelné, z tváře vymizel jakýkoli výraz.

Podřimuje.

VI

Svítl slunce, nebe je modré, v průzračných dálkách nad zemí se rozlil křišťál. Ilja Ippolitovič chodí parkem a přemýšlí o otci. Otec měl velký, naplněný a bohatý život. Bylo v něm tolik pěkného, potřebného a světlého. A teď – smrt. A nezůstane nic. Nic! A to – nic – připadá Iljovi Ippolitoviči strašné. Vždyť život, světlo, slunce, všechno, co je kolem člověka a v něm, poznává člověk skrze sebe sama. Člověk umře –

umře pro něho svět, a on už si nic, *nič* nebude uvědomovat ani cítit. Proč tedy žít, rozvíjet se, pracovat, když na konci bude – nic?... Vždyť v těch otcových sto letech byla znát jakási velká moudrost a navíc to byl otec.

Kdesi v dalce, v prázdné modři, křičí jeřábi.

„Krák, krá-á,“ nese se z prázdného nebe od sotva viditelné černé šipky, směřující k jihu. Pod nohama šustí listí, červené a pokryté jímovatkou. Velká tvář Ilji Ippolitoviče je bledá. Kolem jeho úst se unaveně a vyčerpáně skládají drobné šedé vrásky.

On, Ilja, prožil celý život osaměle a sám ve studeném ateliéru, žil těžko, mezi obrazy a pro obrazy. Proč vlastně?

VII

Ippolit Ippolitovič ve velké a prázdné jídelně, ovázaný pod bradou ubrouskem jak dítě, jí kotlety a bujon: Vasjona ho krmí lžičkou. Potom ho odvádí do pracovny. Stařec si lehne na divan, založí si ruce pod hlavu, dřímá s pootvřenýma očima.

Přichází za ním Ilja Ippolitovič. Opět předstírá veselost, ale v očích, už unavených – má stesk a z jeho vyholené tváře, z šedého anglického obleku a žlutých bot je cítit velkou, utrámenou složitou duši, která teď tupti a chtěla by se někam ukryt.

Sešla si k otci k nohám.

Otec ho dlouho hledá očima, říká jako gramofonová deska setřelým basem:

„Čopak!“

„Už jsme se dlouho neviděli, tatínku! Chci tě bych si s tebou popovídat, tatínku. Vždyť přece víš, tatínku, že nemám na světě nikoho dražšího než tebe, tatínku! Jak se máš, tatínku?“ říká syn a bodře potřásá šedivějšími kadeřemi vlasů.

Stařec hledí nevidoucima očima – zdá se, že neslyší – za okamžik mhouří oči, mazaně otvírá ústa, odhaluje prázdné čelisti, směje se a říká:

„Chi!–Chi!“ směje se a vesele říká: „Už brzo umřu! Chi!–Chi!“

Ilja už ale nepřijde do rozpaků jako poprvé u terasy, a jenom rychle, velice tiše, skoro šeptem, se zeptá:

„A copak se nebojíš?“

„Nebojím! Chi! Chi!“

„Věříš v boha?“

„Nevěřím! Chi!“

A oba, otec i syn – dlouho mlčí.

Stařec se znova prohnane usmívá, zvedá se na loket a říká:

„To máš tak, – když se člověku – chce spát . . . ze všeho nejdražší je pro něho spánek . . . a tak umřít . . . dostaneš chuť . . . rozumíš? Když jsi unavený . . .“

Stařec na okamžik zmlkne a pak se prohnane směje.

„Chi! Chi! Rozumíš?“ říká.

Ilja hledí na otcovu líšáckou tvář, dívá se na ni dlouho očima otevřenýma dokořán, ani se nepohne, a celou dobu se v něm zahnízduje strach.

Stařec ale už podřimuje.

VIII

Den uplynul. Podzimně modrý soumrak zastírá zemi a nahlíží do oken, v pokojích je modravý opar, pohybují se tam stíny.

Venku je mráz. Měsíc vychází zelený.

Ippolit Ippolitovič leží na svém divanu – pravou ruku má založenou pod hlavou, oči napůl zavřené.

Nepřemýšlí o ničem. Ani pocity nemá žádné. To místo, které zaujímá, které zaujímá jeho tělo, připomíná velkou, tmavou a prázdnou trublu, ve které nic není. Někde nablízku přeběhne a zašramotí krysa: – stařec ji neslyší. Zmatená podzimní moucha mu usedne vedle oka – stařec ani nemrkne. Z vyschlých prstů u nohou mu do hubených lýtek, do stehen, do břicha, do hrudi, k srdci proudí slabá, sotva pocíťovaná sladká strnulost a stařec znehybní.

Už je večer, v místnosti už je černo, mlha na pozadí okna se zdá hustá a strašlivá. Za okny, kde svítí v třeskutém mrazu měsíc, – je víc světla než v místnosti. Stařec leží s napůl zavřenýma, matně skelnýma očima, ruku má založenou pod hlavou, jeho tvář, celá zlostilá bílými vousy a chloupky, tvář s holou lebkou je utvolněná.

Vejde Vasjona, klidná, statná, se širokými stehny a pevnými tuhými prsy, volně zakrytými červenou bluzou.

„Musíte se najíst, Ippolite Ippolitoviči,“ říká věcně. Ale Ippolit Ippolitovič neodpovídá, neříká svoje obvykle „Copak?!“

Uháněj pro lékaře, kuň je celý zpěný.
Lékař nahmatá puls – zvedá před rty zrcátko. Za-
krátko soustředěné a důležitě říká:
„Zemřel.“

Vasjona u dveří, ve své červené blůze trochu při-
pominající divoké zvíře klidně odpovídá:

„No toť se ví, ta jeho léta. . . Umríme všichni. . . Je-
mu už to nic neudělalo. Všechno měl, všechno pro-
žil!“ říká.

V noci, nad ránem, plují nízká huňatá oblaka. Za-
nimi táhnou mračna. Sníh padá ve velkých, stude-
ných, klidných vločkách.

„Babí léto“ zemřelo, ale zrodila se jiná pozemská
radost – první bílý poprašek, jímž se dá tak vesele
chodit s puškou po čerstvých zvířecích stopách.

Križjakino, srpen 1915